

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЮВИХ ПІДХОДІВ В СТРУКТУРНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Стаття присвячена розгляду проблемних аспектів формування і реалізації національних та регіональних програм структурної трансформації промислового виробництва в умовах транзитивної економіки. Обґрунтовано необхідність визначення стратегії структурної трансформації промислового виробництва та етапи реалізації програми структурної корекції промислового виробництва.

Здійснення ефективної структурної політики, як підтверджує зарубіжна практика трансформації економічних структур, реалізується через державне та регіональне програмування. *Негативні тенденції* зміни структури промисловості практично за всіма аспектами, що відбулись за останні десять років [1], *вимагають* від владних органів *кардинальних заходів*, спрямованих на формування як регіональних програм реструктуризації окремих секторів, так і цілісної концепції структурної перебудови промислового комплексу регіонів. Посилення уваги науковців і практиків до складання народногосподарських програм макrorівня, локальних програм розвитку окремих територій та галузей [2 – 5] обумовлене тим фактом, що програмування спрямовує стихійні ринкові процеси в бажане для країни чи регіону русло, обмежуючи тим самим можливість деструктивного впливу зовнішнього середовища на конкретний об'єкт, виводячи його суб'єктивними діями на вищий щабель розвитку. Завдання наукових досліджень у сфері програмно-цілювих методів структурних реформ в промисловості полягає в актуалізації найбільш виважених стратегій розвитку сектора промислового виробництва, що за допомогою ефективно сформованих та фінансово підкріплених програм здатний вивести економіку країни та її регіонів на якісно вищий щабель економічного зростання.

Питання розробки програм на різних рівнях управління *знайшли відображення в працях* як вітчизняних науковців (В. Гейця, С. Глівенка, М. Долішнього, А. Мельник, М. Соколова, Д. Стеценка, О. Тепіженка), так і зарубіжних вчених-економістів (Н. Волгіна, В. Кошкіна, В. Кушліна, Б. Райзберга). Проте залишається доволі широке коло питань, що не знайшли детального висвітлення та обґрунтування ефективності застосування програмно-цілювих підходів у спектрі структурних реформ промислового виробництва.

У розробці державних і регіональних програм втілюється завдання побудови моделі демократичного регулювання структури промисловості (поєднання в організаційно-економічному механізмі структурної корекції владних та ринкових

важелів регулювання), для якої програмні рішення є одним з визначальних елементів. Застосування методу програмно-цільового управління структурною перебудовою в промисловому виробництві обумовлене ускладненою структурою галузі, в якій різні характеристики структурних елементів взаємодоповнюють і взаємопроникають одна в одну, розширенням кола виробників промислової продукції, що належать до різних форм власності, посиленням світових тенденцій корпоратизації виробництва, необхідністю координації діяльності господарюючих суб'єктів у напрямку досягнення пріоритетних цілей розвитку країни чи регіону.

Програмно-цільовий метод в управлінні є системою науково-методичних заходів, що забезпечують вирішення проблем шляхом узгодження цілей з наявними чи перспективними ресурсами [5]. Програмно-цільовий метод базується на системному підході до організації управління вирішуванням масштабних проблем (науково-технічних, соціально-економічних), зорієнтованих на досягнення найкращих кінцевих результатів (максимальну ефективність). При цьому під критерієм ефективності розуміють мінімум відхилень кінцевих програмних показників від цілей (ступінь досягнення намічених програмою цілей). Ефективність є свого роду критерієм відбору варіантів на нижчих рівнях "дерева цілей" за методом порівняльної ефективності вкладень [6].

Переваги програмно-цільового управління полягають у концентрації зусиль і ресурсів на виконанні найважливіших державних чи регіональних програм, сприянні подоланню відомості та іншої організаційної роздрібненості, доповненні і посиленні вже існуючої системи функціонального, територіального, галузевого управління перерозподілом відповідальності та правомочності у певній сфері. За визначенням А. Мельник, регіональні програми є "функціональним елементом аллокації ресурсів для цілей розблокування "вузьких місць" розвитку" [5]. Економіка промисловості в перехідний до ринку період потребує програмування як форми державного та регіонального регулювання з ряду причин: по-перше, недостатньо розвинутими та ефективно працюючими є ринкові механізми забезпечення структурної перебудови промисловості, по-друге, деформації в розвитку промислового виробництва вимагають відносно швидких структурних змін, які в короткий час суто ринковими важелями нездійсненні; по-третє, обмеженість ресурсів для одночасного вирішення повного спектру проблем промислового розвитку регіону, формування оптимальних структурних пропорцій вимагає відбору пріоритетних проблем їх розв'язання, концентрації ресурсів, фінансування на основі програмно-цільового підходу.

Досвід зарубіжних країн, які успішно використали державне і регіональне програмування економіки, свідчить, що воно за своєю природою є спробою спрямування стихійного ринкового процесу в бажане для країни (регіону) русло. Перспективи застосування програмування економіки в реалізації концептуальних реформ України та її регіонів формуються на ґрунті боротьби неоліберальних теорій [2; 4; 6], що орієнтують модель розвитку ринку на принципи саморегулювання, критерій випадковості в розвитку ринкових процесів і теорій регулювання ринку, які обґрунтовують парадигми державного регулювання і планології як сукупності методів та інструментів, спрямованих на досягнення поставлених цілей розвитку. Недостатня теоретична визначеність щодо вибору моделі побудови ринкової економіки зумовила послаблення теоретичних розробок щодо методики

регіонального програмування, відсутність спроб удосконалення на нових методологічних засадах практики розробки регіональних програм.

У вітчизняній практиці масштаби застосування програм для розв'язання комплексних проблем регіону обмежуються труднощами в зборі достовірної інформації, що формується, переважно, за галузевою ознакою і мало відповідає програмним цілям, недостатністю фінансових і матеріальних ресурсів, недосконалістю методики формування місцевих бюджетів, об'єктивною складністю вичленування єдиної проблеми для надання її програмному розвитку режиму максимального сприяння.

Здійснення структурної перебудови економіки регіону базується на реалізації як загальнонаціональних, так і регіональних програм. Перші проекти програм структурної перебудови економіки України (1995 та 1998 р.) були сформовані на рівні загальних концептуальних засад, що об'єктивно не давало змоги ефективно спрямовувати капіталовкладення у визначені в програмах пріоритетні сфери, проводити масштабну реструктуризацію підприємств, виробляти продукцію інноваційного призначення. Проте в проекті 1998 р. "Програма структурної перебудови економіки України на середньостроковий період 1999 – 2003 рр." вперше були проголошені основні принципи структурної перебудови: опора на власні ресурси, інноваційний тип розвитку, орієнтація на інтеграційні процеси, зростання ролі держави в проведенні активної структурної політики [7]. Національними пріоритетами структурної перебудови було визнано: підвищення конкурентоспроможності виробництва, збільшення експортного потенціалу держави, реалізація енергозберігаючої моделі розвитку, технологічне оновлення виробництва. Проект 2000 р. "Програма структурної перебудови економіки України на середньостроковий період 2001 – 2004 рр." відрізнявся від попереднього постановкою якісно нових акцентів: проголошення курсу на зміцнення позицій внутрішнього ринку на основі зростання платоспроможного попиту населення, обґрунтування впровадження механізму пільгового кредитування підприємств легкої і харчової промисловості з метою освоєння випуску нової конкурентоспроможної продукції, розвитку власної сировинної бази соціально-орієнтованих галузей промислового виробництва й запобігання неконтрольованому експорту сировини, визнання єдиним засобом для зростання конкурентоспроможності національної економіки на зовнішніх ринках комплексного фінансування інноваційних програм під кінцевий результат.

Проте недоліками означених програм структурної перебудови української економіки стали: відсутність достатнього ресурсного забезпечення та відпрацьованого механізму їх реалізації, ігнорування гострої потреби поетапного формування комплексної бази економіки регіонів в умовах зростання фінансової самостійності територій, переважна зорієнтованість на стихійні сили ринку та деформований в умовах тривалого економічного спаду (1991 – 1999 рр.) ринковий попит. Намагання врахувати негативні та позитивні риси попередніх програм, посилення тенденцій економічного зростання, починаючи з 2000 р., спричинило розробку нового проекту 2001 р. "Програми структурної перебудови економіки України на період до 2015 р.", який має довготерміновий характер з акцентуванням проведення структурних реформ в реальному секторі економіки. Зважаючи на обмеженість інвестиційних ресурсів, у програмі 2001 р. виокремлено лише три

пріоритетні напрямки підвищення структурної ефективності економіки; розвиток конкурентного середовища; прискорення інноваційної діяльності [8].

Однак суттєвими недоліками програми структурних реформ 2001 р. є: "закритість" проектів програми для широкого обговорення в наукових колах із залученням громадськості; надмірна деталізація етапів і темпів прогнозованого економічного зростання; схематичне окреслення комплексних заходів з практичного втілення прогнозів.

Однією з перших комплексних програм розвитку економіки України стала Програма "Україна – 2010", прийнята Кабінетом Міністрів у 1999 р., що мала на меті визначення шляху України в XXI століття, її ролі і місця в міжнародному поділі праці, механізмів інтеграції у світове співтовариство. Програма передбачає послідовне і радикальне підвищення до 2010 р. ВВП на душу населення, усунення значної розбіжності показників рівня життя між окремими регіонами України. У блоці структурних реформ Програма "Україна – 2010" передбачає три етапи соціально-економічного розвитку: перший етап (1999 – 2000 рр.) – досягнення стабілізації економіки та перехід до економічного зростання; другий (2001 – 2005 рр.) – проведення інтенсивних змін структури економіки та підвищення їх ефективності, досягнення темпів приросту ВВП до 7% на рік третій (2006 – 2010 рр.) – продовження структурної перебудови економіки та забезпечення високих темпів зростання (до 8% на рік).

Для забезпечення стабільного зростання принципово важливим є радикальне реформування податкової системи, скорочення податкового навантаження на товаровиробників і поліпшення якості бюджетних витрат. Ключовим для цього є прийняття Податкового Кодексу, що передбачено Програмою. Також в Програмі виділені пріоритети науково-технологічного розвитку України, реалізація яких дасть змогу якісно оновити структуру основних фондів, зменшити витрати в енергомісткості виробництва, підвищити конкурентоспроможність української продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Серед таких інноваційних пріоритетів виокремлюють: створення і впровадження нових енерго- та ресурсозберігаючих технологій, розвиток екологічно чистих виробництв; розробка нових технологій для легкої та харчової промисловості; технологічне оновлення базових і переробних галузей; створення та використання перспективних інформаційних технологій і систем зв'язку; виробництво вітчизняних інформаційних технологій (не менше 20% потреб внутрішнього ринку); створення та впровадження нових матеріалів і речовин з високими конкурентоспроможними властивостями, у т. ч. й імпортозамінних [8 – 9].

Проте, незважаючи на численні позитивні положення Програми "Україна – 2010", вона не була позбавлена суттєвих недоліків. Блок структурних реформ Програми виписано без чіткого розмежування суті, цілей і наслідків структурної перебудови. Структурні перетворення в промисловому виробництві сьогодні здійснюються у протилежному від зазначеного в Програмі напрямку, оскільки не відпрацьованими є заходи та інструменти реалізації програмних цілей, – зменшується частка високотехнічних і наукоємних галузей, морально і фізично зношуються основні фонди промисловості, підвищується частка сировинних сфер у створенні ВВП, що дедалі більше надає українській економіці колоніального характеру. Проблеми інституційних реформ розглядаються в Програмі декларативно і не містять реальних

важелів їх подолання. Зволікання з прийняттям Податкового Кодексу не дає змоги активізувати структурні зміни через фінансово-бюджетний механізм.

До національних програм, причетних до проблеми структурної корекції економіки, слід віднести Програму приватизації на 2000 – 2002 рр., впроваджену в дію законом від 18.05.2000 р., яка частково усунула недоліки, притаманні попереднім програмам 1992, 1994, 1996 – 1998 рр. У попередніх програмах приватизації коло пропонованих до продажу об'єктів було обмеженим; засобом масової приватизації формувалась роздрібнена структура власності; застосовувався широкий спектр пільгових умов при викупі майна через оренду та за допомогою компенсаційних і приватизаційних сертифікатів; утримувались контрольні й блокуючі пакети акцій приватизованих підприємств у державній власності. У Програмі 2000 – 2002 рр. акцентовано увагу на приватизації стратегічно важливих підприємств; введено критерій класифікації об'єктів за кількістю працюючих замість вартості основних засобів, як це практикувалось у попередніх програмах; право першочергового викупу господарських одиниць надано "промисловим інвесторам", що пропонують кращі довготермінові плани розвитку, володіють щонайменше трирічним досвідом у здійсненні діяльності у відповідній сфері і зацікавлені у збереженні виробництва, на відміну від портфельних інвесторів, цілі яких – це купівля активів за поточними знижками з метою отримання максимального прибутку чи перепродажу об'єктів; об'єктом продажу виставлено контрольні та блокуючі пакети акцій на конкурсних торгах з обов'язковим розрахунком грошовими коштами; задекларовано інформаційну відкритість приватизації та створено умови для передприватизаційної підготовки виробництва.

Однак при реалізації механізму роздержавлення і приватизації промислових підприємств регіонів за сценарієм цієї Програми залишився блок проблем, серед яких головною є та, що питання структурної перебудови і залучення інвестиційних ресурсів у відчутних для промисловості Тернопільської області обсягах розв'язане не було і на перших етапах приватизаційних реформ взагалі не ставилось. Це викликало різке загострення проблеми фінансування на рівні основної ланки економіки, призвело до недостатньої інвестиційної привабливості підприємств, неузгодженості з вибором стратегічних проектів, перешкод у приватизації з боку керівників підприємств, протиріч у прийнятті рішень різними відповідальними за процес зміни власника органами, обмеженої присутності іноземних власників на ринку.

Як наслідок цього, у 2000 р. в області з оголошених тендерів успішними виявились лише 30%, із загальної кількості приватизованих підприємств лише 7% було приватизовано стратегічними інвесторами західноєвропейських держав. Програма за 2000 р. була виконана лише на 87%. Головними причинами невиконання графіка надходження коштів за приватизовані об'єкти є: по-перше, недотримання термінів затвердження багатьох нормативно-правових актів; по-друге, призупинка конкурсів з продажу декількох інвестиційно привабливих підприємств; по-третє, недостатня прозорість процесу приватизації; по-четверте, недостатньо чітке визначення кола обов'язків учасників приватизаційного процесу та відповідальності за результати; по-п'яте, неврахування важливості надання приватизаційній політиці інноваційного характеру, що є невід'ємною умовою реформування власності в зарубіжних країнах.

Програма діяльності уряду "Реформи заради добробуту", розроблена Кабінетом Міністрів України за допомогою експертів проекту HIID/CASE, включає перелік заходів з комплексного реформування економічної політики та цілей їх втілення [10]. Закріплений у програмі підхід свідчить про значний прогрес у розумінні реформ, як реальних інституційних і структурних перетворень, що здатні по-справжньому реформувати економіку та істотно поліпшити соціально-економічний стан в Україні. Програма задекларувала основні ідейні принципи ринкових реформ: прозорість економічних відносин, стимулювання конкуренції, розширення приватної власності, свобода підприємництва, жорсткі бюджетні обмеження, відкритість для зовнішньої торгівлі.

Програма "Реформи заради добробуту" мала чітку структуру: цілі, поточні економічні проблеми, причини проблем, завдання і намічені результати. Заходи програми згруповані в окремі блоки, комплексна реалізація яких сприятиме глибинним економічним реформам. Наприклад, блок "Модернізація економіки" включав заходи зі створення сприятливого підприємницького та інвестиційного клімату (усунення бар'єрів для входження на існуючі монополізовані ринки, забезпечення неутручання органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в діяльність суб'єктів господарювання, усунення правових та організаційних перешкод у здійсненні підприємницької діяльності, реформування системи державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та створення державного банку інформації про суб'єктів господарювання, запровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, затвердження процедури сприяння розвитку малого підприємництва та стимулювання приватних ініціатив, гарантування державного захисту майнових прав приватних власників, підприємців, інвесторів, запровадження механізму переведення фінансової відповідальності у майнову, зниження ставки ПДВ, прийняття Податкового Кодексу). Реалізація зазначених заходів сприяла вдосконаленню секторної структури промисловості в бік посилення ролі приватних власників у виробництві продукції, активізації санаційних процедур щодо діяльності товаровиробників, впровадження корпоративної культури управління промисловим виробництвом.

Блок "інноваційний розвиток економіки" передбачав створення системи регіональних центрів науково-технічного розвитку та регіональних центрів передових високих технологій, концентрацію ресурсів на проведенні фундаментальних і прикладних досліджень, гармонізацію національного регулювання в галузі патентів, авторського права та суміжних прав за міжнародною практикою, розвиток і впровадження в Україні новітніх інформаційних технологій, поетапне введення в господарський обіг об'єктів інтелектуальної власності та інтелектуального продукту.

У блоці "Структурна політика та управління державною власністю" програмою було передбачено: запровадження нових процедур і механізмів банкрутства та відповідальності платоспроможних підприємств, впровадження індивідуального підходу до приватизації стратегічних підприємств, розробку та реалізацію програми реструктуризації державних підприємств, продаж промисловим інвесторам контрольних пакетів акцій ліквідних господарських одиниць, запровадження нових методів оцінки вартості державного майна під час приватизації та нових стандартів експертної оцінки рухомого та нерухомого майна, нематеріальних активів [10]. Проте

недоліками програми можна вважати, по-перше, відсутність ієрархії важливості реформ, по-друге, "розмитість" механізму імплементації та моніторингу програми, по-третє, неврахування важливості громадського контролю за результатами виконання програми.

Аналіз звіту з виконання Програми "Реформи заради добробуту" в Тернопільській області вказує на те, що в ній не виконувались і не дотримувались типові стадії її процедур, основні принципи програмно-цільового управління, графіки контролю. Так, за період 2000 – 2001 рр. та перше півріччя 2002 р. із запланованих заходів щодо структурних зрушень у регіоні не було реалізовано жодне (формування замкнених і напівзамкнених технологічних циклів виробництва кінцевої продукції, прискорення структурної перебудови машинобудування з нарощуванням випуску наукоємної продукції, оптимізація виробництва через системну реструктуризацію галузей з метою приведення потужностей підприємств у відповідність внутрішнім і зовнішнім ринкам, формування прогресивних інноваційних структур). В області активно впроваджувались лише заходи зі створення інфраструктурної підтримки й розвитку малого бізнесу (паралельно реалізувалась регіональна програма розвитку малого підприємництва на 2001 – 2002 рр.), ефективної фінансово-кредитної системи та міжнародного співробітництва (організація семінарів, виставок з потенційними інвесторами).

Оскільки розробка більшості програм ініціюється міністерствами та відомствами, а програмні заходи зорієнтовані на розв'язання регіональних проблем, які не є пріоритетними з точки зору державних інтересів, постає об'єктивна потреба в реалізації саме регіональних програм розвитку, що враховують специфіку регіональної системи. У Тернопільській області розроблено і реалізується одночасно 14 регіональних програм, дві з яких були прийняті до впровадження в 2001 р. ("Стратегія соціально-економічного розвитку Тернопільської області" та "Збільшення обсягів залучення інвестицій для економічного розвитку області на 2002 – 2005 рр."). Усі регіональні програми повинні кореспондуватися з Концепцією державної регіональної політики України, програмою "Україна – 2010" та спрямовуватись на формування оптимальної структури господарського комплексу з урахуванням місцевої сировинно-ресурсної бази і промислового потенціалу, забезпечення високого матеріального добробуту та соціальних умов життєдіяльності населення території.

У програмі "Тернопільщина – 2010" викладено основні положення програми структурної перебудови економіки області, метою якої є формування народно-господарського комплексу відповідно до наявних пріоритетів росту як одного з джерел розвитку регіону та збереження існуючих потужностей [11]. Тернопільська область належить до регіонів, де програма інституційних реформ була перевиконана як за чисельністю роздержавлених об'єктів, так і за обсягами надходження грошових ресурсів. У Програмі "Тернопільщина – 2010" було передбачено наступні стратегічні напрямки трансформації структури власності на 1999 – 2010 рр.: здійснити приватизацію 25-ти об'єктів груп "В" і "Г" на суму 2200 тис. грн.; приватизувати 257 об'єктів групи "Д" на суму 690 тис. грн.; здійснити приватизацію 103-х об'єктів груп "В" і "Г" з глибиною продажу акцій 100%; додатково приватизувати 14 об'єктів груп "В" і "Г"; передати у комунальну власність 115 об'єктів соціальної сфери, що не

ввійшли до статутних фондів ВАТ. Успішне досягнення намічених цілей залежить від координації та узгодженості дій регіонального відділення Фонду державного майна України в Тернопільській області, обласної державної адміністрації, райдержадміністрації та районних рад, а також фондів комунального майна в містах.

Пріоритети структурної перебудови, котрі ми виокремили при аналізі структурних змін (харчова, легка, машинобудівна підгалузі промислового виробництва), корелюються з пріоритетами, наміченими в програмі "Тернопільщина – 2010" та в основних положеннях схваленого планового документу "Стратегічні засади соціально-економічного розвитку Тернопільської області до 2005 року". В якості пріоритетів для структурної корекції промисловості регіону експерти Інституту регіональних досліджень (м. Львів), Тернопільської академії народного господарства, Тернопільської обласної державної адміністрації виокремили: харчову промисловість (21%), сільськогосподарське машинобудування (18%), радіоелектроніку (15%), легку промисловість (9%). Складовими структурної перебудови виступає якісне оновлення техніки і технології, вдосконалення організації та управління виробництвом, оновлення виробничого апарату, звільнення підприємств від "тягара" комплексів соціальної інфраструктури, що сформувались за умов планової економіки.

Проте різноманітність розроблених програмних заходів не усуває проблеми відсутності належного інформаційного забезпечення регіональних програм, результатів локальних маркетингових досліджень, техніко-економічних обґрунтувань їх впровадження. Існуюча програма структурної перебудови економіки області, що реалізується в межах програми "Тернопільщина – 2010", розроблена на старій методологічній базі з поділом на виробничу і невиробничу сферу, не враховує сучасних тенденційних змін перехідної економіки, і, отже, не сприяє якісному вдосконаленню структури економіки регіону. Деформованість структури промислового виробництва Тернопільської області, низька конкурентоспроможність кінцевої продукції, перманентна дотаційність регіону вимагають розробки та впровадження цільової програми структурної корекції промисловості.

Для ефективної розробки програми структурної перебудови промисловості регіонів необхідно визначити стратегію структурної трансформації, де сформульовано цілі, принципи, пріоритети, критерії, складові та мету корекції структури (рис. 1).

В якості критеріїв успішної структурної переорієнтації пропонуємо вирізняти:

- а) приріст прибутковості реструктуризованих виробництв;
- б) зростання конкурентоспроможності промислового виробництва в ринковому середовищі;
- в) швидкість віддачі вкладених в структурну корекцію коштів;
- г) відносне зниження ресурсомісткості виробництва;
- д) сприятливий побічний ефект для інших сфер соціально-економічного розвитку території та сприяння соціально-економічному прогресові держави.

Структуризація цілей програми є способом багаторівневого опису системи цілей структурної трансформації промисловості, де визначається мета (ціль першого порядку), цілі другого рівня (розкривають основні напрямки реалізації головної мети) та цілі третього рівня (конкретизують шляхи досягнення цілей другого порядку з виходом на мету). Подібне розукрупнення загальної мети програми у функціонально-предметному розрізах дістало назву "дерева цілей" [5 – 6].

Рис. 1. Етапи реалізації програми структурної корекції промислового виробництва регіону.¹

Побудова "дерева цілей" програми структурної перебудови промисловості регіону має важливе значення для забезпечення виходу Тернопільської області на якісно новий рівень соціально-економічного розвитку, оскільки включення цієї проблеми окремим блоком в програму реформування економіки області "Тернопільщина – 2010" не дає змоги повною мірою використати необхідний організаційно-економічний механізм для здійснення ефективних зрушень. Нині є актуальною розробка самостійної інноваційно-структурної концепції з реформування промисловості області. Важливість вирішення цього питання на макроекономічному рівні підтверджується низкою урядових конференцій щодо стратегічного розвитку української економіки в структурно-інноваційних аспектах.

Детальна конкретизація елементів стратегії трансформації (цілі, критерії, принципи, складові, пріоритети) спрямована на розробку цілісної програми структурної перебудови промислового виробництва регіону, що має охоплювати наступні етапи:

¹ Примітка. Складено автором і детально обґрунтовано в [12].

оцінювання та відбір проблем для їх програмного вирішення; формування переліку програмних заходів; формування цілей програми; формування альтернативних варіантів досягнення цілей, підпрограм і заходів з реалізації намічених цілей; ресурсне обґрунтування й оцінка ефективності програми; розробка механізму організації виконання програми.

Механізм реалізації програми структурної трансформації промислового виробництва повинен базуватись на організаційній структурі штабного (матричного) типу, в якій утворюється робоча команда з програмних питань, до складу якої входять: заступник голови обласної державної адміністрації (начальник головного управління економіки); перший заступник начальника головного управління економіки; начальник управління промисловості і транспорту; начальники управлінь з розвитку підприємництва, комплексного економічного і соціального розвитку, цінового, товарного регулювання та державних закупівель, торгівлі, розвитку сфери послуг та фінансово-кредитних ресурсів; головні спеціалісти відділів прогнозування економічного і соціального розвитку, економічного аналізу та інформаційного забезпечення, розвитку підприємництва та реформування власності, інвестицій та розвитку соціальної сфери, цінового і тарифного регулювання, державних закупівель, міжрегіональних економічних зв'язків і матеріальних ресурсів, торгівлі та розвитку сфери послуг, фінансово-бюджетної та податкової політики (рис. 2).

За принципом "плаваючого лідерства" начальник головного управління економіки обласної державної адміністрації має призначити керівника проекту, який, у свою чергу, підбирає команду. Перевагами такої організаційної структури є демократичність (до роботи залучаються, крім працівників органів місцевої влади, представники громадських організацій, науковці та бізнесмени), творчий підхід до роботи (для вирішення кожного конкретного питання призначається новий керівник, що є професіоналом з певної проблеми), колективізм, тісний інформаційний обмін, раціональне використання ресурсів та розподіл ризику. Розробку і проведення заходів програми структурної перебудови промисловості регіону доцільно проводити в рамках підпрограм, сформованих в результаті ранжування цілей.

За сьогоденних умов регіональні органи влади, зважаючи на низький ступінь аллокації коштів у місцевих бюджетах, для вирішення територіальних проблем повинні активно залучати для розробки та реалізації програми кошти приватних інвесторів. Тому необхідним є вироблення нової концепції щодо управління виконання програмами. Поряд з підвищенням ступеня самостійності територіальних органів управління щодо регулювання місцевих податків і зборів, виділення місцевих ресурсів, в якості інструментів стимулювання виконання регіональних програм усіма суб'єктами ринку доцільно використати: 1) запровадження механізму максимального сприяння приватним та іноземним інвестиціям у пріоритетних сферах промислового виробництва; 2) звільнення від оподаткування коштів державного та місцевого бюджетів, які спрямовуються у вигляді фінансування на програмні заходи; 3) передбачення в складі місцевого бюджету спеціального бюджету, який включав би статтю "затрати на реалізацію регіональних програм" [5]; 4) запровадження пільгового оподаткування підприємств, що фінансують заходи як учасники програм за рахунок власних коштів; 5) сприяння в наданні пільгових цільових кредитів учасникам регіональних програм.

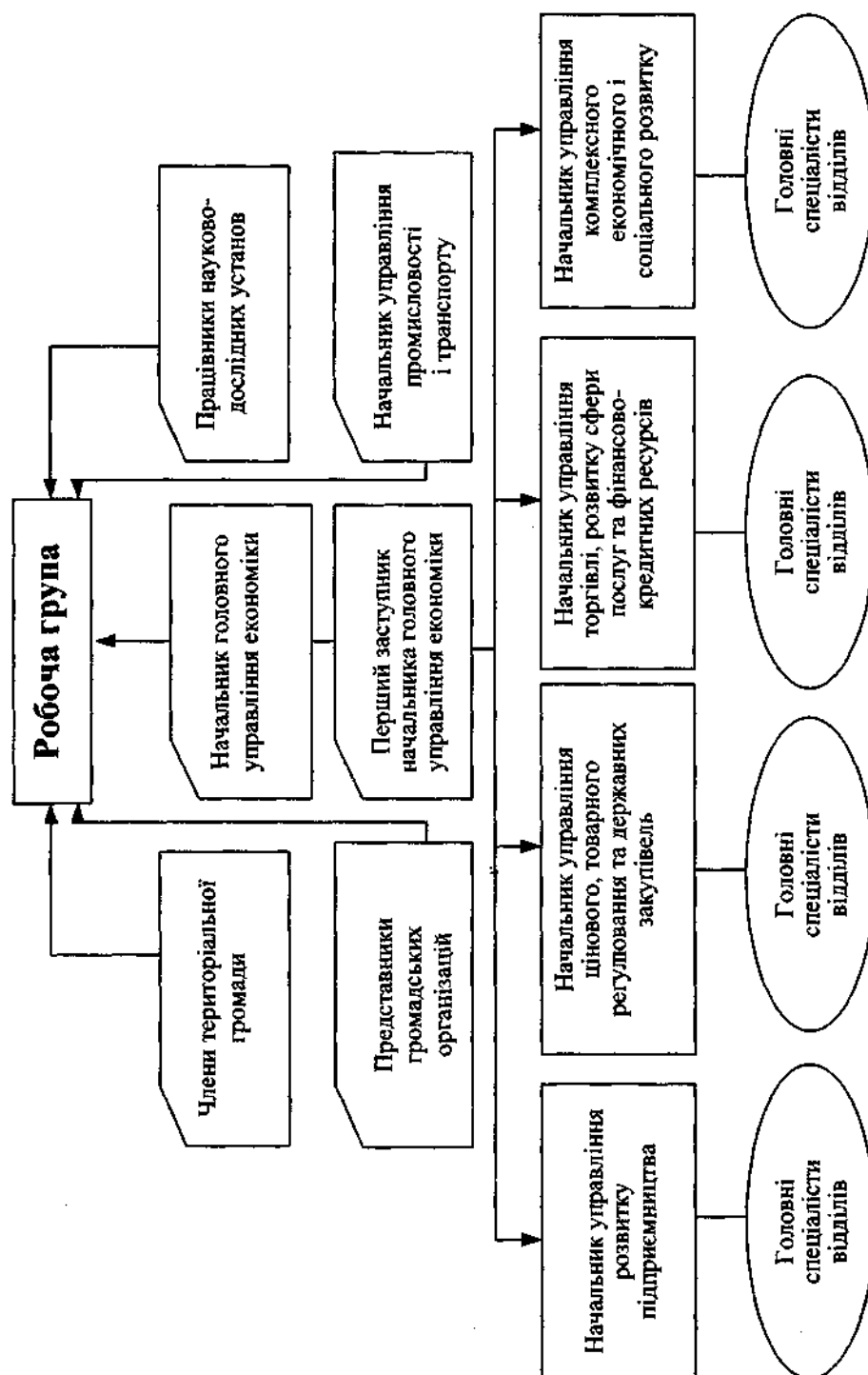

Рис. 2. Штабний тип організаційної структури управління програмою структурної перебудови промисловості регіону.

Таким чином, організаційно-економічний механізм розробки і реалізації регіональної програми структурних змін промислового виробництва має базуватись на узгодженості цілей різних порядків, відповідності методологічних принципів регіонального програмування специфічним особливостям програми структурної перебудови промислового виробництва [12], що дає змогу трансформувати теоретичні розробки в конкретну прикладну діяльність у сфері регіонального управління.

Література

1. Длугопольський О. В. Актуальність процесу структурної перебудови промислового виробництва в умовах транзитної економіки // *Економіка України: реалії, перспективи розвитку ринкових відносин*. Президенту України, ВРУ, Уряду України, органам центральної та місцевої виконавчої влади. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. Міжвідомчий науковий збірник. Т. 20. – К., 2000. – С. 205–211.
2. Геєць В. *Економіка України: моделі реформування, зміна структури та прогноз розвитку*. – К.: Інст. держ. упр. і самовряд. при Каб. Мін. України, 1993. – 120 с.
3. Гончаров Ю. В. *Промислова політика України: проблеми і перспективи*. – К.: Наукова думка, 1999. – 278 с.
4. *Государственное регулирование рыночной экономики: Учебник для вузов / Под общ. ред. Кушлина В. И., Волгина Н. А.* – М.: ОАО "НПО "Экономика", 2000. – 735 с.
5. Мельник А. Ф. *Організаційно-економічний механізм розвитку територіального комплексу послуг*. – Тернопіль: Збруч, 1997. – 252 с.
6. Мельник А. Ф. *Державне регулювання економіки: Навч. пос.* – Тернопіль: ІСДО, 1994. – 272 с.
7. Біла С. О. *Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки: Монографія*. – К.: УАДУ, 2001. – 408 с.
8. Програма "Україна – 2010" // *Урядовий кур'єр*. – 1999. – 16 січня. – С. 3–9.
9. *Проблеми структурної перебудови економіки України*. – К., 1999. – 332 с.
10. *Програма діяльності уряду "Реформи заради добробуту"*. – К., 2000. – 124 с.
11. *Програма "Тернопільщина – 2010"*. – Тернопіль, 1999. – 50 с.
12. Длугопольський О. В. *Організаційно-економічний механізм структурної корекції промислового виробництва регіону / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою"*. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – 250 с.

Редакція отримала матеріал 22 березня 2004 р.